

РОЗДІЛ VII. ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА: НАПРЯМИ Й АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Анатолій Загнітко

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7398-6091>,

Жанна Краснобаєва-Чорна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7819-8094>

DOI 10.31558/1815-3070.2020.40.1.16

УДК 811.161.2'272(08)

АКТУАЛЬНІ ВИМІРИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ЛІНГВІСТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА: ДОСВІД, ПРАКТИКА, МОДИФІКАЦІЯ

У статті узагальнено й систематизовано актуальні виміри організації науково-пошукового й освітньо-прикладного середовища в університетському середовищі, формування постійного активного діалогу усіх зацікавлених сторін в активізації такого середовища й критичному осмисленні досягнутого, модифікації науково-організаційних спрямувань та адекватному структуруванню й змістовому наповненню освітнього й наукового простору на різних рівнях університетської освіти й науки. Систематизовано прикладні моделі аналізу освітньо-професійних та освітньо-наукових програм із визначенням основних спектрів посилення їхнього фокусу, регіонального контексту в загальнонаціональному просторі, визначенням функційного навантаження моніторингу, схарактеризовано тенденції громадського обговорення освітньо-професійних та освітньо-наукових програм спеціальності 035 Філологія (035.10 Прикладна лінгвістика).

Ключові слова: громадське обговорення, моніторинг, освітня програма, освітньо-наукова програма, прикладна лінгвістика, філологія.

0. Активний розвиток і розбудова лінгвістичних досліджень, пов'язаних з аналізом власне мовних величин і зосередженням уваги на міждисциплінарних підходах можливі лише за умови належного рівня організації відповідного наукового середовища в університетському освітньому просторі, активізації зв'язків із відомими академічними центрами та ін. Освоєння величезного обсягу лінгводослідних напрацювань зі встановленням їх науково-парадигмального закріплення, співвідносності з тими чи тими науковими школами й напрямками можливе за умови наявності в університетському середовищі сформованих наукових шкіл, певних традицій, тяглості принципів академічної доброчесності та ін. Сучасні підходи до організації освітнього процесу вимагають нових і новітніх підходів (Білоус, Міщенко 2015; Рейгало 2014), активного діалогу всіх його учасників – науково-педагогічного складу, здобувачів вищої освіти, випускників, стейкхолдерів, роботодавців та ін (Слюсаренко 2015; Klimkowska 2017). Урахування позиції та критичного погляду представників кожної групи уможливорює критичний погляд на структуру й зміст освітнього й наукового процесів в університетському середовищі, переосмислення наявних досягнень, упровадження функційно навантажених змін, істотну долю з яких становлять: 1) фокус освітньо-професійної і/чи освітньо-наукової програми; 2) регіональні запити; 3) спів-

відносність із загальнонаціональними зразками та ін. Основою наукового студіювання став досвід опрацювання освітньо-професійної програми «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня (галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія Philology, спеціалізація 035.10 Прикладна лінгвістика Applied Linguistics; гарант проф. Ж. Краснобаєва-Чорна) й освітньо-наукової програми «Філологія Philology» третього (освітньо-наукового) рівня (03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія Philology; гарант проф. А. Загнітко) Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Попит на випускників освітньої програми «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» та освітньо-наукової програми «Філологія Philology» на ринку праці зумовлений нині зростанням потреб у фахівцях, здатних до самостійного розв'язання комплексних проблем у галузі дослідницько-інноваційної, професійної й педагогічної діяльності в сфері прикладної лінгвістики зокрема та філології загалом на рівні регіональних, загальнонаціональних процесів, і в сфері вищої освіти.

Актуальність статті зумовлена необхідністю створення продуманої системи функціонування освітньої програми (далі ОП) «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня та освітньо-наукової програми (далі ОНП) «Філологія Philology» третього (освітньо-наукового) рівня для здобувачів вищої освіти з чітким баченням особливостей визначення індивідуальної траєкторії навчання.

Мета статті: узагальнити й систематизувати досвід опрацювання змістів ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» (галузь знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія Philology, спеціалізація 035.10 Прикладна лінгвістика Applied Linguistics) другого (магістерського) рівня й ОНП «Філологія Philology» (галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія Philology) третього (освітньо-наукового (доктор філософії)) рівня, що засвідчують різноаспектний підхід до визначення об'єктів вивчення й професійної діяльності філології та сприяють досягненню цілей навчання в ЗВО. Моніторинг й громадське обговорення ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня у 2016-2020 рр. й ОНП «Філологія Philology» третього (освітньо-наукового) рівня у 2018-2020 рр. спрямовані на оптимальне забезпечення загальних і спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю, визначених нормативними документами. Галузевий і регіональний контексти відіграють вагомую роль для функціонування заявлених програм із урахуванням загальнонаціональних потреб у фахівцях із прикладної лінгвістики зокрема та філології загалом.

1. Презентацію досвіду опрацювання змісту ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня ДонНУ імені Василя Стуса пропонуємо за схемою: загальна інформація про редакції ОП (2015-2020 рр.); зауваги та міркування, пропозиції, висловлені під час моніторингу й громадського обговорення ОП (2016-2017 н.р., 2017-2018 н.р., 2018-2019 н.р.,

2019-2020 н.р.); результати проведення круглих столів із обговорення здобутків, проблем, перспектив ОП (2018 р., 2019 р., 2020 р.).

1.1. 2016-2017 н.р. Загальна інформація: ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня – 2016 р. розроблено на основі Закону України «Про вищу освіту», ОП «Прикладна лінгвістика» – 2015 р. із такими корективами: уточнено предметну область та скореговано перелік компетентностей і результатів навчання.

Зауваги та міркування: аналіз досвіду опрацювання ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» ЗВО України та світових тенденцій зі спеціальності підтверджує необхідність збереження навчальних дисциплін «Ділова англійська мова», «Актуальні питання сучасної лінгвістики», «Сучасні теорії комунікації».

Пропозиції: 1) для забезпечення програмних результатів навчання й формування фахових компетентностей, на які орієнтує ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics», необхідно: а) трансформувати три цикли (цикл гуманітарної й соціально-економічної підготовки, цикл математичної та природничо-наукової підготовки, цикл професійної та практичної підготовки) у два: цикл загальної підготовки та цикл професійної та практичної підготовки з корегуванням співвідносності годин між навчальними дисциплінами. У такий спосіб цикл загальної підготовки має формуватися складниками «Ділова англійська мова», «Методологія наукових досліджень із прикладної лінгвістики», а цикл професійної та практичної підготовки – «Прикладна лінгвістика (лінгвістичне моделювання і прикладні моделі мови)», «Програмування», «Актуальні питання сучасної лінгвістики», «Теорія мовних систем», «Сучасний політичний дискурс», «Магістерська практика», «Державна атестація» (фахові дисципліни), «Письмовий переклад і/чи Усний переклад», «Сучасні теорії комунікації і/чи Основи красномовства», «Лінгвокомп'ютерна експертиза і моделювання мовленнєвої особистості і/чи Векторна комп'ютерна графіка для 3-D друку», «Підготовка магістерської роботи» (Вибіркові дисципліни (за вибором студента)); б) уточнити об'єкт діяльності ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» (див. перший розділ «Профіль освітньої програми») з актуалізацією лінгвістичного моделювання: «Об'єктом діяльності є мови (державна, іноземна (англійська)) в їхньому теоретичному і практичному, історичному і діалектичному аспектах та інформатика» замінити на «Об'єктом діяльності є мови (державна, іноземна (англійська)) в їхньому теоретичному і практичному, історичному і діалектичному аспектах та інформатика з акцентуванням лінгвістичного моделювання»; в) посилити формування навичок й набуття знань з лінгвістичного моделювання та створення машинних і/чи електронних словників; 2) провести круглий стіл із обговорення здобутків, проблем, перспектив ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня в 2018 р. за участю здобувачів вищої освіти ОП «Прикладна лінгвістика» другого (магістерського) рівня, представників студентського самоврядування філологічного факультету, випускників ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» 2016 р., стейкхолдерів, роботодавців.

1.2. 2017-2018 н.р. Загальна інформація: ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня – 2017 р. розроблено з

урахуванням Закону України «Про вищу освіту», Проєкту Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія (далі Проєкт Стандарту) й ґрунтовано на ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» – 2016 р. із такими корективами: 1) уточнено об'єкт діяльності ОП; 2) унявлено два цикли навчальних дисциплін – загальної підготовки й цикл професійної та практичної підготовки; 3) актуалізовано в межах наявних навчальних дисциплін проблеми лінгвістичного моделювання з їх відображенням у відповідних результатах навчання випускника (напр., 'створювати бази даних лінгвістичного спрямування та машинні і/чи електронні словники'). ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» містить уточнений опис предметної області та охоплює 50% обсягу освітньої програми, який спрямовано на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю, визначених Проєктом Стандарту.

Зауваги та міркування: аналіз досвіду опрацювання ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» ЗВО України та світових тенденцій зі спеціальності, підтверджує актуальність навчальних дисциплін «Прикладна лінгвістика (лінгвістичне моделювання і прикладні моделі мови)», «Програмування», «Актуальні питання сучасної лінгвістики», «Теорія мовних систем», «Сучасний політичний дискурс», «Магістерська практика», «Державна атестація» у межах фахових дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

Пропозиції: 1) залучити здобувачів вищої освіти до реалізації наукової теми «Об'єктивна і суб'єктивна мовносоціумна граматики: комунікативно-когнітивний та прагматико-лінгвокомп'ютерний виміри» (0118U003137) (керівник: д.філол.н., проф., чл.-кор. НАН України А.П. Загнітко); 2) провести круглий стіл «ОП «Прикладна лінгвістика» другого (магістерського) рівня – 2018: здобутки, проблеми, перспективи».

Результати проведення круглого столу «ОП «Прикладна лінгвістика» другого (магістерського) рівня – 2017 р.: здобутки, проблеми, перспективи». Найбільшу увагу присвячено питанням відповідності ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» Проєкту Стандарту. Учасники круглого столу односпостійно дійшли висновку про повну ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» принципам й настановам Проєкту Стандарту спеціальності 035 Філологія. Жваву дискусію викликав складник ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» «Працевлаштування випускників». Згідно з Проєктом Стандарту «магістр-філолог може працювати в науковій, літературно-видавничій, освітній галузях; на викладацьких, науково-дослідних та адміністративних посадах у вищих навчальних закладах 1-4 рівнів акредитації (за наявності у програмі підготовки циклу психолого-педагогічних та методичних дисциплін та проходження відповідних практик); у друкованих та електронних засобах масової інформації, PR-технологіях, у різноманітних фондах, спілках, фундаціях гуманітарного спрямування, музеях, мистецьких і культурних центрах тощо». Підсумовано результати вивчення думки здобувачів другого (магістерського) рівня Університету щодо цього питання через опитування: здобувачі висловились щодо необхідності збереження магістерської практики (6 тижнів, 3 семестр), оскільки вона

спрямована на реалізацію важливих програмних результатів навчання, зокрема: 'уміти проектувати способи і прийоми стимулювання розвитку пізнавальної активності учнів (студентів) на уроці (занятті)'; 'застосовуючи знання способів і засобів формування учнівського (студентського) колективу, методів та принципів виховання, основ педагогічної та вікової типології і психології виховання, визначати виховний аспект мети уроків (занять) української мови та інформатики, лекційних, практичних і лабораторних занять з української мови та інформатики, організовувати учнівський і студентський колективи на різні види діяльності, проектувати й організовувати заходи позанавчальної виховної роботи'; 'стимулювати й оцінювати пізнавальну діяльність учнів (студентів) на уроці (занятті)'.

1.3. 2018-2019 н.р. *Загальна інформація:* ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня – 2017 р. охоплює 50% обсягу освітньої програми, який спрямовано на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю, визначених Проектом Стандарту.

Зауваги та міркування: аналіз досвіду опрацювання ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» ЗВО України та світових тенденцій зі спеціальності загалом підтверджує актуальність навчальних дисциплін «Ділова англійська мова» та «Методологія наукових досліджень із прикладної лінгвістики» у межах фундаментальних дисциплін циклу загальної підготовки; навчальних дисциплін «Прикладна лінгвістика (лінгвістичне моделювання і прикладні моделі мови)», «Програмування», «Сучасний політичний дискурс», «Актуальні питання сучасної лінгвістики», «Теорія мовних систем», «Магістерська практика», «Атестація» у межах фахових дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Проте аналіз ринку праці випускників спеціальності доводить, що найбільш затребуваними є 1) викладачі закладу вищої освіти з вільним володінням державної та іноземної (англійської) мов та оперуванням сучасними комп'ютерними технологіями; 2) фахівці з лінгвокомп'ютерного програмування в ІТ-компаніях. Тому постає нагальна потреба внести корективи до переліку навчальних дисциплін.

Пропозиції: 1) сформувати цикл загальної підготовки навчальними дисциплінами «Ділова англійська мова» й «Педагогіка і психологія вищої школи», цикл професійної та практичної підготовки – «Прикладна лінгвістика (лінгвістичне моделювання)», «Програмування», «Політична лінгвістика», «Методика викладання української мови та інформатики у вищій школі», «Актуальні питання сучасної лінгвістики», «Теорія мовних систем», «Виробнича (асистентська) практика», «Атестація»; 2) збільшити обсяг компонента ОП, спрямованого на забезпечення загальних і спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю, що визначені Проектом Стандарту до 100%; 3) активізувати зв'язки із закордонними університетами, зосередити увагу на запрошенні гостей професорів-лекторів для проведення тренінгів, спеціальних семінарів; 4) провести круглий стіл «Освітня програма «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня – 2020: актуалізована міждисциплінар-

ність» у рамках XIII Міжнародного науково-теоретичного і навчально-прикладного семінару «Лінгвіст-програміст» за участю здобувачів вищої освіти ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня ДонНУ імені Василя Стуса; членів групи забезпечення спеціальності 035 Філологія Philology та членів проєктної групи; представників студентського самоврядування філологічного факультету; випускників ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» 2017-2018 рр., стейкхолдерів, роботодавців.

Результати проведення круглого столу «ОП «Прикладна лінгвістика» другого (магістерського) рівня – 2018: здобутки, проблеми, перспективи». Найбільше зацікавлення учасників круглого столу викликав компонент ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» «Вимоги до кваліфікаційної роботи», зокрема такі положення: 1. Державна атестація магістрів спеціальності 035 Філологія ОП «Прикладна лінгвістика» здійснюється по завершенню III семестру за умови виконання освітньо-професійної програми підготовки в повному обсязі через захист магістерської роботи. Кваліфікаційна магістерська робота становить підсумкову самостійну науково-дослідну роботу, яка відображає рівень теоретичних знань і практичних навичок випускника. 2. Перевірка на плагіат. 3. Оприлюднення роботи на корпоративному сайті ДонНУ імені Василя Стуса. 4. Включення в Інституційний репозитарій ДонНУ імені Василя Стуса. У рамках роботи круглого столу оголошено результати вивчення думки здобувачів щодо цього питання через опитування: а) 90% здобувачів висловились про необхідність перевірки магістерської роботи на плагіат; б) 52% здобувачів висловились про доцільність оприлюднення роботи на корпоративному сайті ДонНУ імені Василя Стуса; в) 94% здобувачів висловились про необхідність включення магістерського дослідження в Інституційний репозитарій ДонНУ імені Василя Стуса.

1.4. 2019-2020 н.р.: Загальна інформація: ОП «Прикладна лінгвістика/ Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня – 2020 р. розроблено на основі ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» – 2019 р. із корегуванням переліку навчальних дисциплін у межах циклів з урахуванням Стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для другого (магістерського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України №871 від 20.06.2019 р.). У попередній редакції ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» (2019 р.) було два цикли: цикл загальної підготовки та цикл професійної та практичної підготовки (розділ «Визначення навчальних дисциплін відповідно до програмних компетентностей та результатів навчання»). Нова редакція ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» містить цикл дисциплін професійної та практичної підготовки та цикл дисциплін за вибором здобувача вищої освіти.

Зауваги та міркування: 1) аналіз досвіду опрацювання ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» у ЗВО України та світових тенденцій зі спеціальності дав змогу зробити висновки про: а) необхідність представлення освітніх компонентів сучасного лінгвістичного та літературознавчого спрямування (пор. «Теорія літератури та методологія літературних досліджень» та ін.); б) недоречність включення в ОП 2019 комплексних дисциплін (напр. «Інтернет-лінгвістика» (Ч. 1. Технології веб-дизайну. Ч. 2. Технології веб-дизайну. Ч. 3. Інтернет-

комунікація: лінгвістичні аспекти. Ч. 4. Пошукова оптимізація сайту. Ч. 5. SEO-копірайтинг)); в) недоречність проведення двох форм атестації здобувачів вищої освіти: публічний захист кваліфікаційної роботи та іспит (напр., «Іспит з філософії мови та методології лінгвістики», «Підсумковий іспит зі спеціалізації» та ін.); 2) зміст і наповнення ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» є глибокими та продуманими. Матриця перевірки відповідності одержаних результатів навчання меті програми підготовки магістрів побудована грамотно.

Пропозиції: 1) увести до каталогу дисциплін вільного вибору студента (для формування індивідуальної освітньої траєкторії) такі курси: «Прикладна лінгвістика: практикум з копірайтингу і ререйтингу», «Прикладна лінгвістика: лінгвокомп'ютерні технології сучасної експертизи», «Блогосфера», «Мовний психотип сучасного подолання», «Політична лінгвістика», «Теорія мовних систем»; 2) розширити бази для проходження виробничої практики; 3) провести круглий стіл у рамках XIV Міжнародного науково-теоретичного і навчально-прикладного семінару «Лінгвіст-програміст» «Освітня програма «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня: актуалізована міждисциплінарність» за участю здобувачів вищої освіти ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня ДонНУ імені Василя Стуса; членів групи забезпечення спеціальності 035 Філологія Philology та членів проєктної групи; представників студентського самоврядування філологічного факультету; випускників ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» 2019-2020 р., здобувачів PhD, стейкхолдерів, роботодавців.

Результати проведення круглого столу «Освітня програма «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) рівня – 2020: актуалізована міждисциплінарність» (модератори: Ж. Краснобаєва-Чорна, д.філол.н., проф., гарант; А. Загнітко, д.філол.н., проф., член проєктної групи). Учасники круглого столу дійшли одностайної думки, що ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» спрямована на реалізацію місії Університету – формування особистості-професіонала, інтелектуальної, інформованої, інноваційної, самоідентифікованої, інтегрованої в суспільство (Номо-І). Стратегією розвитку ДонНУ імені Василя Стуса 2017-2025 рр. визначено три стратегічні пріоритети розвитку: 1) прагматизація освітньої діяльності з метою забезпечення якості, студентоцентрованості та конкурентноспроможності, 2) трансформація в дослідницький університет інноваційного типу, 3) створення університетського світоглядного простору як living-learning community. Відповідно до заявлених пріоритетів ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» зорієнтована на: 1) підготовку універсального фахівця із ґрунтовними філологічними знаннями, знаннями технологій програмування, що є істотною конкурентною перевагою під час працевлаштування та диверсифікує можливості працевлаштування; 2) виконання кваліфікаційної роботи й можливість участі в конкурсах науково-дослідних робіт, що передбачає а) розв'язання завдань і проблем реалізації лінгвокомп'ютерних і лінгвоінформаційних технологій на різних рівнях, б) залучення всіх учасників освітнього процесу до проведення науково-дослідних студіювань; 3) здобувачі вищої освіти є активними учасниками професійних, а в по-

занавчальний час – просвітницьких, соціальних, спортивних, корпоративних заходів, що сприяють особистісному та професійному зростанню.

2. Презентацію досвіду опрацювання змісту ОНП «Філологія Philology» третього (освітньо-наукового) рівня ДонНУ імені Василя Стуса – загальна інформація про ОНП (2019-2020 рр.); зауваги та міркування, пропозиції, висловлені під час моніторингу й громадського обговорення ОНП (2018-2020 рр.); результати проведення анкетування щодо рівня задоволення освітніми послугами (2019 р., 2020 р.).

Загальна інформація: ОНП «Філологія Philology» третього (освітньо-наукового) рівня – 2020 р. розроблена з урахуванням Стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України №869 від 20.06.2019 р.), Стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для другого (магістерського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України №871 від 20.06.2019 р.), відповідно до Стратегії розвитку ДонНУ імені Василя Стуса 2017-2025 рр. і сучасних актуальних вимог освітнього й наукового просторів.

Цикл професійної та практичної підготовки формують вісім освітніх компонентів: «Іноземна мова професійного спрямування», «Педагогіка вищої школи», «Філософія науки», «Практикум викладача-дослідника», «Основи наукових досліджень (включаючи модуль «Academic writing»)», «Інтертекстуальний аналіз», «Когнітивна лінгвістика й лінгвоконцептологія (включаючи модуль «Discourse and Concept: Regularity and Correlation»)», «Лінгвокомп'ютерні технології в наукових дослідженнях».

Зауваги та міркування: 1) структура, основні змістові компоненти ОНП є цілком мотивованими, внутрішньо підпорядкованими цілісній ідеї підготовки здобувачів PhD; 2) зміст підготовки докторів філософії з філології за спеціальністю «Філологія» має формувати чіткі орієнтування в академічній доброчесності, адже в сучасних умовах дотримання принципів корпоративної та академічної етики є провідним; 3) розгляд навчального плану, представленого циклом професійної та практичної підготовки свідчить про реалізацію в ньому заявлених основних наукових напрямів; 4) матриця перевірки відповідності одержаних результатів навчання меті ОНП (підготовка висококваліфікованого, конкурентоспроможного, інтегрованого в загальнодержавний, європейський і світовий науково-освітній простір фахівця в галузі філології, здатного до самостійної науково-дослідницької, науково-організаційної, педагогічно-організаційної та практичної діяльності) побудована адекватно.

Пропозиції: 1) необхідно активізувати академічні контакти здобувачів PhD із колегами з інших університетів, академічних інститутів: Інституту української мови НАН України, Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України та ін. Для цього потрібно напрацювати модель проблемних наукових семінарів, що істотно доповнило б дослідницьку складову частину в змісті підготовки докторів філософії зі спеціальності «Філологія»; 2) доцільно в межах тематичного блоку П.1. «Дисципліни вільного вибору аспіранта» включити навчальні дисципліни із сучасної соціолінгвістики, мовного портрету міста; 3) провести круглий стіл у

рамах XIV Міжнародного науково-теоретичного і навчально-прикладного семінару «Лінгвіст-програміст» «Актуальні питання академічної доброчесності в підготовці здобувачів PhD ОНП «Філологія Philology» за участю здобувачів вищої освіти ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics», ОП «Публічна лінгвістика Public Linguistics», ОП «Українська мова та література Ukrainian Language and Literature» другого (магістерського) рівня, ОНП «Філологія Philology» третього (освітньо-наукового) рівня ДонНУ імені Василя Стуса; членів групи забезпечення спеціальності 035 Філологія Philology та членів проєктної групи; стейкхолдерів, роботодавців.

Результати проведення анкетування щодо рівня задоволення освітніми послугами (2019 р.): 100% анкетованих здобувачів PhD висловились, що: а) освітні компоненти циклу професійної та практичної підготовки формують загальнонаукові компетентності й універсальні навички дослідника; б) зміст і перелік освітніх компонентів відповідає очікуваним результатам і компетентностям, які має опанувати здобувач PhD (доктора філософії) в галузі гуманітарних наук спеціальності 035 «Філології Philology»; в) кількість та обсяг індивідуальних завдань, отримуваних під час вивчення навчальних дисциплін, є оптимальним; г) зміст і перелік освітніх компонентів дає можливість сформувати індивідуальну освітню траєкторію. Варто констатувати: 43% опитуваних зауважили, що вони обмежені чіткими рамками викладацьких інструкцій. Останнє зумовило нагальну потребу врахувати в змісті й обсязі самостійних завдань освітніх компонентів можливість творчого підходу до їх виконання й акцентувати увагу на можливості застосування отриманих знань і компетентностей у науковому дослідженні здобувача PhD.

Результати проведення анкетування щодо рівня задоволення освітніми послугами (2020 р.): 1) 100% анкетованих здобувачів PhD високо оцінили рівень доступності інформації про освітній процес та освітні компоненти ОНП, рівень наукового керівництва, рівень академічної доброчесності професорсько-викладацького складу; 2) 92% опитуваних підкреслили, що а) відчують себе повноцінними суб'єктами наукової діяльності та б) професорсько-викладацький склад формує уявлення про цінність академічної свободи й важливість академічної доброчесності. Закцентуємо Потрібно закцентувати увагу на тому, що здобувачі PhD висловили міркування про недостатній рівень участі в науковій роботі кафедри. Останнє дало підстави для активнішого залучення аспірантів до таких видів наукової та проєктної роботи кафедри: 1) допомога в організації та проведенні наукових конференцій (Міжнародна наукова конференція «Граматичні читання – XI») та семінару (XIV Міжнародний науково-теоретичний і навчально-прикладний семінар «Лінгвіст-програміст»), підготовці та виданні матеріалів наукових заходів («Лінгвокомп'ютерні дослідження» (Вип. 14)); 2) участь у роботі міжкафедральних наукових семінарів із внесенням до перспективного плану розвитку кафедри на навчальний рік.

3. Узагальнення та систематизація досвіду опрацювання змістів ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» (галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія Philology, спеціалізація 035.10 Прикладна

лінгвістика Applied Linguistics) другого (магістерського) рівня й ОНП «Філологія Philology» (галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія Philology) третього (освітньо-наукового (доктор філософії)) рівня ДонНУ імені Василя Стуса дає змогу зробити такі висновки: 1) адекватне бачення об'єктів вивчення та професійної діяльності проєктною групою – а) мови (українська, англійська) в теоретичному, прикладному, структурному, синхронному / діяхронному аспектах; міжособистісна, міжкультурна комунікація в усній і письмовій формі; лінгвістичне моделювання; сучасний літературознавчий процес; лінгвокомп'ютерне програмування (ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics»); б) мова(и) (в теоретичному / практичному, синхронному / діяхронному, діалектологічному, когнітивному, стилістичному, соціокультурному та інших аспектах); література й усна народна творчість; жанрово-стильові різновиди текстів; переклад; міжособистісна, міжкультурна та масова комунікація в усній і письмовій формі (ОНП «Філологія Philology»); 2) дисципліни навчальних планів, орієнтовані на актуальні напрями, у межах яких можлива подальша професійна та наукова кар'єра здобувачів вищої освіти, а також спрямовані на підготовку компетентного конкурентноспроможного фахівця-філолога, спроможного забезпечити ефективну діяльність освітнього й науково-дослідного закладу; 3) змістове наповнення ОНП спрямоване на надання здобувачам вищої освіти оптимальних знань та навичок, необхідних для здійснення молодими вченими професійного наукового пошуку й синтезу виважених обґрунтованих ідей, надання аспірантам глибоких доктринальних знань у галузі філології; 4) кваліфікований професорсько-викладацький склад має досвід і компетентності, що уможливають формування програмних результатів навчання за освітніми компонентами ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» та ОНП «Філологія Philology».

Перспективним постає розгляд освітньо-професійних програм ОП «Прикладна лінгвістика Applied Linguistics» другого (магістерського) освітнього рівня спеціальності 035 Філологія (галузь знань 03 Гуманітарні науки) та освітньо-наукових програм «Філологія Philology» третього (наукового) рівня освіти здобувачів PhD у загальнонаціональному просторі з визначенням фокусу кожної з них, а також визначення напрямів модифікації і тенденцій модифікації таких програм з окресленням регіонально мотивованих і регіонально структурованих запитів, бачення їхнього розвитку стейкхолдерами, випускниками, роботодавцями та ін.

Література

1. Білоус О.М., Міщенко А.Л. Застосування інноваційних лінгвістичних технологій у підготовці перекладачів та фахівців із прикладної лінгвістики. *Філологічні трактати*. 2015. Т.7. №2. С. 60–69.
2. Гунько Л. Визначення характеристик та вимог до фахівця з іноземної мови та прикладної лінгвістики в Китаї. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. №1 (85). С. 149–158. doi 10.24139/2312-5993/2019.01/149-158
3. Загнітко А., Краснобаєва-Чорна Ж. Освітня програма «Прикладна лінгвістика / Applied Linguistics» (другого (магістерського) рівня вищої освіти) Донецького національного уні-

- верситету імені Василя Стуса: параметричний аналіз. *Лінгвокомп'ютерні дослідження*. Вип. 13. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 126–135.
4. Регейло І. Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні у XX – початку XXI століття. К. : Освіта України, 2014. 704 с.
  5. Регейло І.Ю., Базелюк Н.В. Освітня складова в докторських програмах у галузі освіти Гарвардського університету. *Вища освіта України*. 2015. Вип. 3 (дод. 2). С. 41–48.
  6. Сисоєва С., Регейло І. Зміст підготовки докторів філософії у галузі освіти в університетах США. *Педагогічний процес: теорія і практика* (серія: педагогіка). 2016. №2 (53). С. 86–93.
  7. Ситар Г. Прикладна лінгвістика у вишах України: специфіка наповнення навчальних планів ступеня освіти «бакалавр». *Лінгвокомп'ютерні дослідження*. Вип. 13. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 136–152.
  8. Слюсаренко О.М. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації К. : Пріоритети, 2015. 384 с.
  9. Спірін О.М., Носенко Ю.Г., Яцишин А.В. Сучасні вимоги і зміст підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації з інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 56. №6. С. 219–239.
  10. Bryha T. Applied linguistics degree programs (case study Brock University). *Людина. Комп'ютер. Комунікація* : збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 181–182.
  11. Bryha T. Master's degree program in the context of Canadian degree qualifications framework. *Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців* : зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26-29 квітня 2017 р.). Черкаси, 2017. С. 20–23.
  12. Klimkowska K. The Value of Pedagogical and Psychological Training as Part of Teacher Education Specialization as Perceived by the Students of Applied Linguistics. *Людизнавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2017. Вип. 5/37. С. 48–59.

References

1. Bilous, Oleksandr, and Mishchenko Alla. “Zastosuvannya innovatsiynykh linhvistychnykh tekhnolohiy u pidhotovtsi perekladachiv ta fakhivtsiv iz prykladnoyi linhvistyky (Application of Innovative Linguistic Technologies in Training of Translators and Specialists in Applied Linguistics)”. *Filolohichni traktaty* 2 (2015): 60–69. Print.
2. Hun'ko, Lyubov. “Vyznachennya kharakterystyk ta vymoh do fakhivtsya z inozemnoyi movy ta prykladnoyi linhvistyky v Kytayi (Characterization and requirements for a professional in a Foreign Language and Applied Linguistics in China)”. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi* 1 (85) (2019): 149–158. Print. doi 10.24139/2312-5993/2019.01/149-158
3. Zahnitko, Anatoliy, and Krasnobayeva-Chorna Zhanna. “Osvitnya prohrama «Prykladna linhvistyka / Applied Linguistics» (druhoho (mahisters'koho) rivnya vyshchoyi osvity) Donets'koho natsional'noho universytetu imeni Vasylya Stusa: parametrychnyy analiz (Educational Program «Applied Linguistics» (Second (Master's) Level of Higher Education) of Vasyly' Stus Donetsk National University: Parametric Analysis)”. *Linhvokomp'yuterni doslidzhennya* 13 (2020): 126–135. Print.
4. Reheylo, Iryna. *Pidhotovka naukovykh i naukovo-pedahohichnykh kadriv vyshchoyi kvalifikatsiyi v Ukrayini u XX – pochatku XXI stolittya (Training of scientific and scientific-pedagogical staff of the highest qualification in Ukraine in the XX – the beginning of the XXI century)*. K. : Osvita Ukrayiny, 2014. 704 s. Print.
5. Reheylo, Iryna, and Bazelyuk Nataliya. “Osvitnya skladova v doktors'kykh prohramakh u haluzi osvity Harvards'koho universytetu (Coursework in the Harvard University Doctoral Programs in Education)”. *Vyshcha osvita Ukrayiny* 3 (2015): 41–48. Print.

6. Sysoyeva, Svitlana, and Reheylo Iryna. "Zmist pidhotovky doktoriv filosofiyi u haluzi osvity v universytetakh SShA (Content of Phd in Education Training in the US Universities)". *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka (seriya: pedahohika)* 2 (53) (2016): 86–93. Print.
7. Sytar, Hanna. "Prykladna linhvistyka u vyshakh Ukrayiny: spetsyfika napovnnennya navchal'nykh planiv stupenya osvity «bakalavr» (Applied Linguistics in Ukrainian Universities: Specifics of Bachelor's Degree Education)". *Linhvokomp"yuterni doslidzhennya* 13 (2020): 136–152. Print.
8. Slyusarenko, Olena. *Rozvytok nayvyshchoho universytet-s'koho potentsialu v umovakh hlobalizatsiyi (Development of the Highest University Potential in the Conditions of Globalization)*. K. : Priorytety, 2015. 384 s. Print.
9. Spirin, Oleh, and Nosenko Yuliya, and Yatsyshyn Anna. "Suchasni vymohy i zmist pidhotovky naukovykh kadriv vyshchoyi kvalifikatsiyi z informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy v osviti (Current Requirements and Contents of Training of Qualified Scientists on Information and Communication Technologies in Education)". *Informatsiyni tekhnolohiyi i zasoby navchannya* 6 (2016): 219–239. Print.
10. Bryha, Tetyana. "Applied Linguistics Degree Programs (Case Study Brock University)". *Liu-dyna. Kompiuter. Komunikaatsiia : zbirnyk naukovykh prats*. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2017. P. 181–182. Print.
11. Bryha, Tetyana. "Master's Degree Program in the Context of Canadian Degree Qualifications Framework". *Vyshcha shkola: udoskonalennya yakosti pidhotovky fakhivtsiv : zb. materialiv mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* (m. Kyiv, 26-29 kvitnya 2017 r.). Cherkasy (2017): 20-23. Print.
12. Klimkowska, Katarzhyna. "The Value of Pedagogical and Psychological Training as Part of Teacher Education Specialization as Perceived by the Students of Applied Linguistics". *Lyudy-noznavchi studiyi. Seriya «Pedahohika»* 5/37 (2017): 48–59. Print.

ACTUAL DIMENSIONS OF THE ORGANIZATION OF THE SCIENTIFIC LINGUISTIC ENVIRONMENT: EXPERIENCE, PRACTICE, MODIFICATION

Anatoliy Zahnitko

Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Zhanna Krasnobaieva-Chorna

Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

Background: the relevance of the article is due to the need to create a well-thought-out system of educational program (hereinafter EP) «Applied Linguistics» of the second (master's) level and educational-scientific program (hereinafter ESP) «Philology» of the third (educational-scientific) level with a clear vision of the features of determining the individual trajectory of learning.

Purpose: to generalize and systematize the experience of processing the contents of EP «Applied Linguistics» (field of knowledge 03 Humanities specialty 035 Philology, specialization 035.10 Applied Linguistics) of the second (master's) level and ESP «Philology», specialty 035 Philology) of the third (educational-scientific (Doctor of Philosophy)) level, which testify to the multifaceted approach to the definition of objects of study and professional activity of philology and contribute to the achievement of learning objectives in freelance education.

Results: The presentation of the experience of processing the content of the EP «Applied Linguistics» was carried out according to the scheme: general information about the editions of the EP (2015-2020); remarks and opinions, suggestions made during the monitoring and public discussion of the EP (2016-2017 academic year, 2017-2018 academic year, 2018-2019 academic year, 2019-2020 academic year); the results of round tables to discuss the achievements, problems, prospects of the EP (2018, 2019, 2020). The presentation of the experience of processing the content of ESP «Philology» is formed by general information about ESP (2019-2020); remarks and opinions, suggestions

made during the monitoring and public discussion of the ESP (2018-2020); the results of a survey on the level of satisfaction with educational services (2019, 2020).

Discussion: 1) adequate vision of objects of study and professional activity by the project group; 2) disciplines of curricula focused on current areas, within which further professional and scientific careers of higher education seekers are possible, as well as aimed at training a competent philologist capable of ensuring the effective operation of educational and research institutions; 3) the content of the ESP is aimed at providing higher education students with optimal knowledge and skills necessary for young scientists to carry out professional scientific research and synthesis of sound ideas, providing graduate students with deep doctrinal knowledge in the field of philology; 4) qualified teaching staff has experience and competencies that allow the formation of program learning outcomes in the educational components of EP «Applied Linguistics» and ESP «Philology».

Keywords: public discussion, monitoring, educational program, educational-scientific program, applied linguistics, philology.

Vitae. Anatoliy Zahnitko is Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine, Head of Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology at Vasyl' Stus Donetsk National University. His areas of research interests include functional linguistics, cognitive linguistics, comparative linguistics, categorical linguistics, lexicographic linguistics, and text linguistics.

Correspondence: a.zagnitko@donnu.edu.ua.

Vitae. Zhanna Krasnobaieva-Chorna is Doctor of Philology, Professor, Professor of Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology at Vasyl' Stus Donetsk National University. Her areas of research interests include theoretical and applied aspects of phraseology and phraseography, theory of axiophraseme pragmatics, linguoculturology, linguoconceptology, linguopersonology and discourse.

Correspondence: zh.krasnobaieva@donnu.edu.ua.

Надійшла до редакції 14 червня 2020 року
Рекомендована до друку 15 жовтня 2020 року